

DYSERTACJE DOKTORSKIE
NAPISANE W INSTYTUCIE HISTORII KOŚCIOŁA I PATROLOGII
KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO JANA PAWŁA II
SFINALIZOWANE W ROKU AKADEMICKIM 2018/2019 I 2019/2020

Ks. Mariusz GRANKOWSKI, Kościół a świat pogański w świetle średniowiecznych kronik polskich. Promotor: ks. dr hab. Włodzimierz Bielak, prof. KUL. Recenzenci: ks. dr hab. Józef Szymański, prof. AP; dr hab. Paweł Zajac OMI, prof. UAM.

Ks. Łukasz KĘDZIERSKI, Aktywność duszpasterska arcybiskupa Jerzego Stroby w archidiecezji poznańskiej (1978-1996). Promotor: ks. dr hab. Leszek Wilczyński. Recenzenci: ks. prof. dr hab. Dariusz Zagórski (UMK Toruń), ks. dr hab. Piotr Górecki (UO Opole).

DOI: <https://doi.org/10.18290/rt21684-6>

Arcybiskup Jerzy Stroba, urodzony na Śląsku w 1919 roku, tuż po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, był szczególnym świadkiem i uczestnikiem XX-wiecznej historii Polski oraz Kościoła w naszej ojczyźnie. Wychowany w duchu pracowitości, wyrósł na człowieka mężnego, konsekwentnego w dążeniu do celu, nigdy nie poddawał się przeciwnościom. Wyróżniający się na tle rówieśników w szkole, kleryków w śląskim seminarium w Krakowie, w seminarium w Widnawie. Po święceniach kapłańskich i po zakończeniu II wojny światowej zaangażował się w duszpasterstwo parafialne, a szczególnie w katechizację młodzieży.

W okresie szykan i represji w stosunku do Kościoła katolickiego pozostał lojalny wobec władz kościelnych, nawet po usunięciu z diecezji bp. Stanisława Adamskiego. Zaproponowane stanowisko rektora śląskiego seminarium w Krakowie przyjął po uzyskaniu zgody legalnych władz biskupich

w 1955 roku. Wszystkie podejmowane przez ks. Jerzego Strobę decyzje i działania jako rektora miały sankcję usuniętego z diecezji biskupa.

Ks. Jerzy był lubiany i ceniony przez wiernych. Otwarty na świat i nowoczesność, nowatorski w działaniu, interesujący w rozmowie, intrygował i przyciągał młodzież. Wśród śląskich kleryków w Krakowie budził uznanie i autorytet. W sporze z wikariuszem kapitulnym o podporządkowanie śląskiego seminarium prokomunistycznemu ruchowi księży patriotów, uzyskał pełne poparcie profesorów oraz alumnów, dzięki czemu obronił niezależność uczelni.

Arcybiskup Stroba został powołany na stanowisko biskupa pomocniczego administracji apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim w 1958 roku, gdzie umacniał i rozwijał miejscową wspólnotę kościelną. W 1972 roku został mianowany ordynariuszem nowej diecezji szczecińsko-kamieńskiej i od razu przystąpił do tworzenia jej struktur. Zasłynął nie tylko jako budowniczy Kościoła partykularnego, ale też jako organizator sieci parafialnej.

Jako członek Episkopatu Polski był ceniony za dyskrecję, jego talent dyplomatyczny wykorzystano do poufnych rozmów z przedstawicielami Episkopatu Niemiec. Ich owocem było ogłoszenie w 1965 roku listu biskupów polskich do niemieckich braci w wierze.

Arcybiskup Stroba był niekwestionowanym autorytetem w zakresie katechetyki oraz wieloletnim przewodniczącym Komisji Katechetycznej Episkopatu Polski (1959-1996). Wysoko ceniony w Kościele powszechnym, był przewodniczącym Międzynarodowej Rady Katechetycznej (od 1975), a także wiceprzewodniczącym Rady Konferencji Biskupów Europy (1974-1983). Brał udział w obradach Soboru Watykańskiego II i Synodu Biskupów w 1977 i 1985 roku, a także współuczestniczył w zainicjowanych w 1986 roku pracach nad nowym *Katechizmem Kościoła Katolickiego*.

W 1978 roku, po śmierci abp. Antoniego Baraniaka, został mianowany ordynariuszem poznańskim. Jako arcybiskup poznański apelował o rozwagę, roztropność i powściągliwość, nie był jednak obojętny w stosunku do rodzącej się opozycji politycznej. Nie angażował politycznie Kościoła poznańskiego, za co był krytykowany. W czasie stanu wojennego odwiedzał internowanych, zorganizował też w archidiecezji system dystrybucji darów zagranicznych. Od początku swej posługi w Poznaniu, zaangażowany we wdrażanie reformy soborowej, przyczynił się do wzbogacenia form duszpasterskich, zwłaszcza duszpasterstw specjalistycznych.

Wraz z upadkiem systemu komunistycznego w 1989 roku, włączył się w budowanie społeczeństwa obywatelskiego, bardzo mocno wspierając rodzący się samorząd terytorialny. Daleki od polityki, w swym nauczaniu podkreślał potrzebę kształtowania właściwej postawy obywatelskiej.

Wśród największych dokonań abp. Stroby warto wskazać: rozbudowę sieci parafialnej oraz budowę nowych kościołów, po 1989 roku przyczynił się do wprowadzenia katechezy do szkół, organizacji i przeprowadzenia synodu pastoralnego 1992-1993, przeprowadzenia kongresu eucharystycznego (1993), uczestniczył w powstaniu *Katechizmu Kościoła Katolickiego*.

Arcybiskup Stroba wyróżniał się specyficznymi cechami charakteru, które pomagały mu w pełnieniu posługi w Kościele poznańskim: był wymagający wobec siebie i innych, myślał dalekosiężnie, uchodził za człowieka zasadniczego i zdystansowanego.

Posługa i dokonania abp. Jerzego Stroby dotychczas nie doczekały się opracowania monograficznego. Ukazało się dotąd tylko kilka publikacji: Julii Dziwok: „Arcybiskup Jerzy Stroba”, w *Roczniku Świętochłowski*; Piotra Niteckiego: *Biskupi Kościoła w Polsce 1965-1999. Słownik biograficzny*; Grzegorza Polaka: *Kto jest kim w Kościele katolickim?*

Fragmentaryczną wiedzę na temat różnych obszarów aktywności duszpasterskiej i biskupiej abp. Stroby wnoszą artykuły opublikowane przez historyków i literatów. Wśród nich należy wskazać publikację Andrzeja Grajewskiego „Wygnanie”, ukazującą historię pisma *Gość Niedzielny* i rolę, jaką w redakcji odgrywał ks. Jerzy Stroba. O zaangażowaniu i wkładzie bp. Stroby w przygotowanie listu biskupów polskich z 1965 roku wspomina Piotr Madajczyk: *Na drodze do pojednania. Wokół orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich z 1965*. Wiele informacji zawiera też praca ks. Jana Doppke: *Katechizacja w Polsce 1945-1990*, poświęcona działalności Komisji Katechetycznej Episkopatu Polski, kierowanej przez abp. Jerzego Strobę.

Ogromną wartość poznawczą wnoszą materiały zawarte w artykułach opublikowanych na łamach *Miesięcznika Kościelnego Archidiecezji Poznańskiej* z okazji 20-lecia posługi arcybiskupiej Jerzego Stroby. Biskup Stanisław Napierała opisał wówczas historię budownictwa sakralnego w metropolii, bp Zdzisław Fortuniak podjął temat współpracy ordynariusza z duchowieństwem diecezjalnym, a ks. Tadeusz Walachowicz zwrócił uwagę na poznańskie seminarium. Trzeba wspomnieć też o artykułach przygotowanych przez ks. Jana Szpeta *Katecheza w archidiecezji poznańskiej w latach 1978-1988*, ks. Leonarda Polocha *Duszpasterstwo rodzin w archidiecezji poznańskiej* oraz ks. Marka Jędraszewskiego *Synod archidiecezji poznańskiej*.

Przedmiotem badań w dysertacji stała się aktywność duszpasterska abp. Jerzego Stroby w archidiecezji poznańskiej w latach 1978-1996. W pracy zwrócono uwagę na nauczanie ordynariusza zawarte w homiliach, kazaniach, listach duszpasterskich i wystąpieniach publicznych. Ważne w tym zakresie były też działania arcybiskupa prowadzone za pośrednictwem instytucji diecezjalnych, przede wszystkim synodu odbywającego się w latach 1992-1993.

Dysertacja została przygotowana w oparciu o kwerendę przeprowadzoną w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu i w Archiwum Kurii Metropolitalnej, która ukazała bogactwo dokumentów dotyczących najnowszej historii archidiecezji (1978-1996). Badaniom poddano akta personalne abp. Stroby, znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach. Przeprowadzono także kwerendę w Archiwum Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie, gdzie przechowywane są sprawozdania i protokoły obrad Komisji Katechetycznej. Niezwykle cenna i znacząca dla niniejszej dysertacji okazała się rozmowa z arcybiskupem seniorem archidiecezji katowickiej Damianem Zimoniem. Wartościowe informacje przekazał też biskup senior Zdzisław Fortuniak, który jako biskup pomocniczy archidiecezji poznańskiej bezpośrednio współpracował z abp. Strobą.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy omawia formację rodzinną młodego Jerzego Stroby, dojrzewanie duchowo-religijne, czynniki wpływające na wzbudzenie powołania kapłańskiego, a także okoliczności w jakich ono dojrzewało i formowało się podczas wojny i okupacji niemieckiej. W dalszej części rozdziału omówiona została droga kapłańska ks. Stroby, jego posługa biskupia na tzw. Ziemiach Odzyskanych, wreszcie wieloletnia posługa arcybiskupia w metropolii poznańskiej. W rozdziale tym szczególny nacisk położono na rys biograficzny abp. Stroby w kontekście wydarzeń historycznych, w których uczestniczył. Rozdział drugi poświęcony został nauczaniu abp. Stroby w archidiecezji poznańskiej, wyrażającym się nie tylko w głoszonych kazaniach i homiliach, ale także w listach duszpasterskich oraz innych czynnościach nauczycielskich, podejmowanych w czasie posługi w metropolii poznańskiej. Starano się, aby ukazać główne kierunki nauczania abp. Stroby oraz szczególne cechy jego duchowości. Kolejny rozdział przybliży zasadnicze działania arcybiskupa w zakresie pogłębiania religijności archidiecezjan przez posługę sakramentalną. Omówiono więc najważniejsze działania arcybiskupa, poświęcając im osobne podrozdziały. Podobną konstrukcję ma rozdział czwarty, omawiający aktywność społeczno-pastoralną abp. Stroby oraz jego wysiłki dotyczące spraw organizacyjno-

-duszpasterskich w archidiecezji. Ostatni, piąty rozdział, przedstawia inicjatywy prawne i ustawodawcze metropolity. Działalność ta wyrażała się jego osobistym zaangażowaniem lub działaniami podejmowanymi za pośrednictwem synodu diecezjalnego. W rozdziale tym przedstawiono też proces intensywnego kształtowania sieci parafialnej archidiecezji poznańskiej.

Dysertacja z pewnością nie wyczerpuje całości tematu posługi duszpasterskiej abp. Stroby w archidiecezji poznańskiej w latach 1978-1996, ale niewątpliwie przyczyni się do dalszych badań nad życiem i działalnością arcybiskupa, jednego z najwybitniejszych hierarchów Kościoła poznańskiego.

TREŚĆ PRACY

I. Rys biograficzny. 1. Droga do kapłaństwa. 2. Kapłaństwo. 3. Posługa biskupia. 4. Arcybiskup poznański. **II. Przepowiadanie Słowa Bożego.** 1. Katechizacja. 2. Homilie i kazania. 3. Rekolekcje, konferencje rejonowe. 4. Listy duszpasterskie. **III. Posługa sakramentalna.** 1. Sakramenty i sakramentalia. 2. Konsekracja kościołów i kaplic. 3. Peregrynacje i koronacje. 4. Pielgrzymka papieska. 5. Kongres Eucharystyczny. **IV. Działalność społeczno-pastoralna.** 1. Opiekun ruchów i stowarzyszeń. 2. Inicjator form duszpasterskich. 3. Udział w życiu publicznym. **V. Działalność ustawodawcza.** 1. Promotor synodu diecezjalnego. 2. Dekrety i zarządzenia. 3. Powoływanie nowych parafii.

Ks. Łukasz Kędziński
e-mail: kuria@archpoznan.pl

Grzegorz Kamil SZCZECINA, *Historyczno-patriotyczne rodowody misji ks. Jerzego Popiełuszki*. Promotor: ks. prof. dr hab. Jan Walkusz. Recenzenci: bp prof. dr hab. Jan Kopiec (UO Opole), prof. dr hab. Waldemar Rozynekowski (UMK Toruń).

DOI: <https://doi.org/10.18290/rt21684-7>

Wciąż zastanawia i fascynuje wielu fenomen zwykłego, prostego księdza – Jerzego Popiełuszki. Duszpasterza, który nie odznaczał się wybitnym stylem oratorskim czy formami duszpasterstwa, nie był okazem zdrowia, stał się on powszechnie znany dzięki Mszom św. za Ojczyznę, dopiero na kilka lat przed morderstwem. Jednak pomimo tej zwykłości – czy jak twierdzą